

SAFRANBOLU-YÖRÜKKÖYÜ TARIMSAL TURİZM POTANSİYELİNİN KIRSAL KALKINMA AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ^a

Tuğba KİPER^{1*}

Mükerrem ARSLAN²

¹ Namık Kemal Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Böl., TEKİRDAĞ

² Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Böl., ANKARA
* tugbadokumaci@hotmail.com

ÖZET

Bu çalışmada, Safranbolu-Yörükköyü örnek alanının tarımsal turizm potansiyeli saptanmakta ve kırsal kalkınmayı destekleyici öneriler geliştirilmektedir. Bu doğrultuda, “Coğrafi mekanın her birimi, tarımsal turizm gelişimine uygun mudur?, Tarımsal turizm için hangi yerler seçilmeli, ayırım nasıl yapılmalıdır?” Yerel halkın ve katılımcıların tarımsal turizm faaliyetleri içerisinde yeri ve gücü nedir? Kırsal kalkınmanın bir aracı olarak tarımsal turizm faaliyetleri Safranbolu-Yörükköyü’nde ne şekilde yer almalıdır? sorularına yanıt aranmaktadır. Çalışma kapsamında uzman ve literatür değerlendirmeleri doğrultusunda, alanın doğal ve kültürel özelliklerinin tarımsal turizm kullanımı ile ilişkili olma durumuna göre katsayılar verilmiştir. Oluşturulan bu puanlama sistemi meyve-bağ ve sebze olmak üzere her bir kullanım için coğrafi bilgi sistemi (CBS) ortamında sorgulanarak uygunluk haritaları oluşturulmuştur. Araştırma sonucunda da tarımsal turizme uygun alanlarda kırsal kalkınmaya yönelik yerel halk ve katılımcı boyutunda öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tarımsal turizm, Kırsal kalkınma, SWOT analizi, Safranbolu Yörükköyü

EVALUATION OF AGRICULTURAL TOURISM POTENTIAL OF SAFRANBOLU- YÖRÜKKÖYÜ WITH REGARDS TO RURAL DEVELOPMENT

ABSTRACT

In this study, rural tourism potential was determined and some recommendations on rural development were improved for the case area of Safranbolu-Yörükköyü. In this manner, were searched answers for some questions; “Is geographical spaces suitable for agricultural tourism development?”, “Which places are chose for agricultural tourism, How is the classification?” “What are the roles and forces of local people and participants in agricultural tourism activities?”, “How are agricultural tourism activities as a tool of rural development in Safranbolu-Yörükköyü?”. Some coefficients were given according to be relations or no relations between natural and cultural features and use of agricultural tourism after evaluation of specialists and literatures. Suitability maps were formed with Geographical Information System for fruits-grape field and vegetable according to specialist’s scores. Some proposals towards rural development were improved in scale of the local people and participants in suitable area for agricultural tourism.

Keywords: Agricultural tourism, Rural development, SWOT analysis, Safranbolu Yörükköyü

^a “Safranbolu Yörükköyü Peyzaj Potansiyelinin Kırsal Turizm Açısından Değerlendirilmesi” başlıklı doktora tezinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

1. GİRİŞ

Kırsal kalkınmada hedeflerin saptanması ve gerçekleşmesinde tarımsal turizm potansiyelinin belirlenmesi, nüfusun ve milli gelirin büyük bir bölümünün tarıma bağlı olduğu Türkiye için çok önemlidir. Öyle ki toplumun ulusal kültürünü oluşturan Anadolu uygarlıklarının tarımsal üretim, özel ekolojik ürünler gibi geleneksel yaşayış biçimlerini şekillendiren yöntemlerin de turizm ile bütünleştirilmesi olgusu da kalkınmaya ayrı bir boyut kazandırmıştır.

Kırsal kalkınmada temel amaç; temelde yerel potansiyel ve kaynakların değerlendirilmesini, doğal ve kültürel varlıkların korunmasını esas alarak, kırsal toplumun yaşam koşullarının sürdürülebilir kılınmasıdır. Kırsal ekonominin güçlenmesinde temel kaynak, kırsal alanın yerelde sahip olduğu varlıklardır. Kırsal alanın sahip olduğu temel varlıklar arasında; tarımsal ürün çeşitliliği, doğal kaynaklar, tarihi ve kültürel varlıklar yer almaktadır. Kırsal ekonominin, hızla değişen pazarlarda rekabet gücü kazanabilmesi için tarımsal verimliliği sağlamanın yanında, karşılaştırmalı üstünlüklerinin olduğu alanlarda, yerel ayırt edici özelliklerinin belirlenmesi ve bunların geliştirilmesi gerekmektedir. Bu da ancak doğru ve yerinde yapılacak planlamalar ile gerçekleşebilir. Bu noktada potansiyel belirleme çalışmaları ile yapılan planlamalar; o alanın var olan ancak bilinmeyen, kullanımda olmayan gizli taraflarını ortaya çıkaracak ve doğru mekanların seçilmesi açısından da büyük önem taşıyacaktır.

Tarımsal faaliyetlerin planlanmasını, uygulanmasını ve denetlenmesini kapsayan sürdürülebilir tarım anlayışı çerçevesinde “ekolojik tarım/eko-tarım” veya “organik tarım” kavramları da kırsal turizmle bütünleşmektedir. Böylece turistlerin tatilini geçireceği çiftliğin seçimini; çiftliğin uzaklığı, konumu, etkinlikler, mutfak, konaklama kadar tarımsal ürünlerin kalitesi de etkilemektedir. Çalışma alanında da tarımsal ürünlerin yerel yetiştirme ve işletme teknikleri ile kırsal kültür bağlamında katılımcılara sunulması ile yörenin potansiyeli bir kez daha artacaktır (Soykan 2002).

Çalışma, doğal ve kültürel peyzaj değerlerinin sentezlendiği tarımsal ürün çeşitliliğine sahip örnek bir alan üzerinde şekillenmiştir. Bu amaçla çalışma; bütüncül bir kalkınma için turizmin önemini vurgulamaktadır. Alanın; Unesco tarafından “Dünya Miras Kenti” olarak ilan edilen Safranbolu’nun köyü olmasının ötesinde, geleneksel konutları ve yaşam kültürü, tarımsal potansiyeli (*Safran-Crocus sativus* ve *Çavuş Üzümlü-Vitis vinifera L.*) doğal değerleri ile bir Yörük yerleşimi olması da örnek alan olarak seçilmesini sağlamıştır. Alan, ziyaretçilerin tarımsal faaliyetler içerisinde bizzat yer almaları, çiftlik hayatını tanımaları, aktif ya da pasif çeşitli tarımsal faaliyetlerde bulunmaları ve yöreye özgü kültürü (yemek, el sanatları, gelenek ve görenekler ile birlikte özgün mimari özelliklerini) tanımaları için fırsatlar yaratabilecek konumdadır. Ancak çalışma alanının kırsal ve tarımsal bir karaktere sahip olmasına karşın tarımsal turizm faaliyetleri açısından yeterli etkinlik görülmemektedir. Bu çalışma ile farklı tarımsal turizm tiplerinin alanda geliştirilmesi sağlanırken aynı zamanda tarımsal özelliklerin korunması da kaynakların sürdürülebilirliği açısından yönlendirici olacaktır.

Bu bağlamda, çalışma hem kent halkının rekreasyonel taleplerine cevap verebilecek, hem de Safranbolu Yörükköyü'nün kırsal kalkınma hedeflerine ulaşmasında tarımsal turizm gücünü ortaya koyacak bir yaklaşımla şekillenmiştir. Bu amaçla çalışma alanında gerçekleştirilen turizm planlaması; hedef kitlenin merkezinde yer alan yöre halkının yaşam biçimini, ihtiyaçlarını ve deneyimlerini dikkate alan ve onların uygulamada bizzat yer almasını sağlayan bir anlayış benimsemiştir.

Tarım turizmine yönelik uygulamalara ilişkin örneklere bakıldığında ülkeden ülkeye farklılıklar görülmekle birlikte amaç, kırsal toplumun geleneksel yaşam tarzının, kültürel ve doğal özelliklerinin korunarak gelen ziyaretçilere tanıtılmasını sağlamaktır. Ancak Avrupa'da tarımsal turizmin en önemli özelliği en küçük yerleşme biriminden Avrupa geneline pek çok yerleşim birimine kadar çok iyi örgütlenmiş olması ve plan ve projelerle yürütülmüş olmasıdır.

Örneğin Fransa'da konaklamalar yalnızca çiftliklerde olmayıp "Tarım Odaları" oluşumu altında farklı mekanlar da katılımcılara sunularak konaklama olanakları ile birlikte çiftlik bazlı yiyecek ve ürünlerden satın alma imkanları sağlanmaktadır. Kanada da Tarım Turizmi Komitesi, Yunanistan da "Agroturizm Kooperatifi", Polonya'da "Ekolojik Tarım ve Turizm Merkezi", ABD'de "Gıda Kooperatifi", İspanya'da "Balear Agroturizm Birliği" gibi kuruluşlar oluşturularak tarımsal turizm girişimlerine destek vermişlerdir (Gündüz 2004).

Çiftlik turizmi Yeni Zelanda'da turistler arasında en çok tercih edilen turizm çeşidi olmuştur. Ülkenin birçok bölgesi tarımsal turizm kapsamında ürettikleri ürünler ile özdeşleşmişlerdir. Öyle ki Gora Kasabası alabalıkları, Clinton kasabası atları, Cromwell meyveleri ile ön plana çıkmıştır. Tarımsal ve pastoral olaylara dayanan şovlar ve dernek şeklindeki özel bir dizi festivaller de yine tarımsal turizme yönelik uygulamalardandır (Pearce 1990; Kearsley 1998).

Kanada'nın Evangeline Bölgesi'nde ise tarım turizmi geleneksel yerel kültürle birleşmiştir. Öyle ki gelen turistlerin ziyaret nedenleri, Acadian kültürünü görmek ve tanımak aynı zamanda da organik tarım uygulamalarına katılmak olmuştur (MacDonald ve Jolliffe 2003).

Oppermann (1996)'a göre, 1960 ve 1970'lerdeki kırsal turizm araştırmalarındaki ana tema, turizmin çiftçilere sağladığı ekonomik fayda olmuştur.

Polonya'da kırsal turizmin gelişimi için değerli olarak belirlenen en önemli kaynaklar geleneksel tarımla beraber otantik kırsal yaşam tarzı, zengin ve kirlenmemiş bir çevre, yiyecek ve misafirperverliğin yüksek kalitesidir (Roberts ve Hall 2001).

İngiltere'nin Galler Bölgesi'nde tarımsal turizmi geliştirmek amaçlı olarak yılın 6 ayı boyunca süren bir festival programı uygulanmaktadır. Festival; doğa ve yaban yaşamı (doğa ziyaretleri, doğal tarihi kurslar vb.), peyzaj (çiftlik ziyaretleri, pazarlar vb.), kırsal bilinçler (rafting, dağ bisikleti vb.), tarih ve gelenek (kule turları vb.) olmak üzere 5 ana tema ve etkinlikten oluşmaktadır (Lobo vd. 1999).

Avusturya'da "Arriach Hofwanderbeg" adlı 16 kilometrelik çiftlik patikası, yerel yaban canlılarını, çiftlik sistemlerini, tarihi binaları açıklayan bilgi tabelaları ile çiftlikleri birbirine bağlamaktadır (Rilla 2003).

Avrupa’da tarımsal turizme yönelik yapılan uygulamaların yanı sıra planlama bazında da bu konuda yapılmış pek çok çalışma vardır. Bu amaçla makalede izlenen yöntem sürecine ilişkin olarak da tarımsal turizme yönelik benzer çalışmalara da yer verilmiştir.

Örneğin Sharpley ve Sharpley (1997) yaptıkları çalışmalarında planlamanın önemine değinerek kırsal planlama ve yönetim sürecini 5 aşamada tanımlamışlardır. Buna göre bu aşamalar; hedeflerin belirlenmesi, araştırmalar, analiz ve sentez, öneriler ve uygulama ve yönetim sürecini kapsamaktadır.

Senes ve Toccolini (1998) ise, çalışmalarında; araştırma alanı olarak seçtikleri İtalya’nın Parco del Serio bölgesindeki doğal ve kültürel kaynak değerlerinin belirlenmesi ve değerlendirilmesi kapsamında, turizm ve rekreasyonel aktivitelere yönelik olarak uygun alanların gelişimi için gerekli olan potansiyelleri ve kısıtlamaları araştırmışlardır. Sonuçta da CBS teknolojisi de kullanılarak turizm ve rekreasyon aktivitelerine yönelik olarak uygun alanlar belirlenmiştir.

Donnelly (1999), Alborak ve Stable’da kırsal turizm ve rekreasyon aktivitelerinin geliştirilmesinde alınması gerekli kararlar ve planlama konularının neler olması (erişilebilirlik, doğal kaynaklar, çekicilik, sosyal ilişkiler) gerektiği üzerinde durmuştur.

Topay (2003), kırsal alanlarda gerçekleştirilebilecek bazı rekreasyon-turizm etkinlikleri için en uygun alanların belirlenmesine yönelik bir çalışma yapmıştır. Bu amaçla, öncelikle kırsal alan rekreasyon-turizm etkinlikleri ve bu etkinliklere ait değerlendirme faktörlerini belirlemiş ve bu değerlendirme faktörleri doğrultusunda da Bartın Uluyayla örnek alanının doğal ve kültürel özellikleri, etkinliklere ait değerlendirme faktörlerine göre sorgulanarak her etkinlik için en uygun ve koşullu uygun alanlar saptanmıştır.

Gündüz (2004) çalışmasında, tarımsal turizm konusunun Ankara İli Kalecik İlçesi için sürdürülebilir kırsal kalkınmanın aracı olması gerektiğini vurgulamıştır. Bu doğrultuda hem araştırma alanını hem de hedef kullanımın gerçekleşeceği Ankara İli’ni kapsayan anket çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Daha sonra tarımsal turizm faaliyetlerine uygunluk kriterleri belirlenmiş ve “Delphi tekniği” doğrultusunda uzman görüşüne sunulmuş ve değerlendirilmeler sonucunda, araştırma alanında tarımsal turizm faaliyetlerine uygunluk gösteren alanlar belirlenerek bir tarımsal turizm modeli oluşturulmuştur.

2. MATERYAL ve YÖNTEM

Araştırmanın ana materyalini Safranbolu-Yörökköyü oluşturmaktadır. Araştırma alanı, Türkiye’nin Batı Karadeniz Bölgesi’nde bulunmakta olup Karabük İli Safranbolu İlçesine bağlı Yörökköyü merkez alınmak üzere Konarı ve Akören köyünün bir kısmını kapsamaktadır.

Araştırmada öncelikle çalışma alanına ilişkin olarak tarımsal turizm potansiyelini ortaya koymak açısından SWOT analizi yapılmıştır. SWOT analizi, araştırma alanı içinde yapılan arazi gözlemleri, yerel halk ve katılımcı görüşleri, CBS ortamında yapılan alan analizi çalışmaları ve literatür araştırması sonucunda şekillenmiştir. Bölgenin tarım turizmiyle ilgili baskın yönleri ve diğer kaynakların

tarım turizmine olan olumlu/ olumsuz etkisini ortaya koymak açısından önemli sonuçlar göstermiştir. Daha sonra izlenen yöntem çerçevesinde araştırma alanının doğal peyzaj özellikleri belirlenen meyve-bağ ve sebze kullanımı için eğim, bakı, yükseklik grupları, su varlığı ile ilişki, büyük toprak grupları, arazi kullanım yetenek sınıfları, toprak derinliği, erozyon, iklim, şimdiki alan kullanımı olmak üzere kültürel peyzaj özellikleri de yola ulaşım mesafesi, geleneksel mimari doku, anıtsal yapılar, arkeolojik değerler, geleneksel yemek kültürü, geleneksel yaşam tarzı, konaklama barınma olanakları, yerleşimlere uzaklık ve haberleşme olanakları olmak üzere seçilerek CBS ortamında veri tabanı oluşumu sağlanmıştır. Seçilen bu doğal ve kültürel peyzaj değerlerinin de yine meyve-bağ ve sebze kullanımı için alt kriterleri saptanarak değerlendirme ölçütleri oluşturulmuştur.

Değerlendirme faktörlerinin ve olası alan kullanım tiplerinin saptanmasında, çalışmanın amacı, alanın sahip olduğu özellikler, uzman görüşleri ve kullanıcı grubunun (hedef kitlenin merkezinde yer alan yerel halk) durumu yönlendirici olmuştur. Uzman görüşleri alınırken de belirlenen her bir kullanıma ilişkin (meyve-bağ, sebze) uzun yıllar çalışmalar yapmış yayınları olan ve çevreyi yakından tanımış kişilerin olmasına dikkat edilmiştir. Her uzman yalnızca kendi uzmanlık konusundaki stratejileri değerlendirmiştir. Uzman görüşlerinde subjektifliği ortadan kaldırmak amacıyla da her bir kriter belirli bir literatür temeline oturtulmuştur.

Amaç çalışma alanının her bir doğal ve kültürel peyzaj değerinin belirlenen kullanımlar için ne derece uygun olduğunun belirlenmesidir. Bu amaca yönelik olarak da değerlendirme faktörleri; en uygun (3), uygun (2) ve uygun olmayan (1) olacak şekilde puanlandırılmıştır. Elde edilen uygunluk değerleri CBS aracılığı ile Arc View 3.2 programı ile sorgulanarak uygunluk haritası oluşturulmuştur. Uygunluk haritası daha önce oluşturulan Çizelge 1 ve Çizelge 2 de belirtilen puanlamalar doğrultusunda en önemliden en az önemliye doğru olmak üzere ikişer ikişer olmak üzere doğal ve kültürel peyzaj değerlerinin karşılaştırılması sonucu elde edilmiştir. Burada 3 puan değerini alan alanlar 3 puan değerini alan alanlarla, 2 puan değerini alan alanlar da 2 puan değerini alan alanlarla birleştirilmiştir. Sonuçta da 3 puan değerini alan bölgeler tarımsal turizm açısından en uygun olan alanları, 2 puan alan bölgeler ise tarımsal turizm açısından uygun olan alanları göstermiştir.

Tarımsal turizm için uygun alanlar; öncelikle sınırlayıcı faktörlerin birbirlerinden farklı olmasından ötürü meyve-bağ ve sebze için olmak üzere ayrı ayrı değerlendirilmiştir (Çizelge 1 ve Çizelge 2). Daha sonra birleştirilerek tek bir pafta haline dönüştürülmüştür.

Gerçekleştirilen değerlendirmeler sonucunda da, yerel halk ve katılımcı boyutunda öneriler geliştirilmiştir.

SDÜ ORMAN FAKÜLTESİ DERGİSİ

Çizelge 1. Tarımsal turizm (sebze) değerlendirme faktörleri ve uygunluk sınıfı ölçütleri (Vural vd. 2000, Beşirli 2003 , Kılıç 1986 ve Günay 1982)

Puan	Doğal ve Kültürel Peyzaj Özellikleri	Değerlendirme Faktörü			Puanlama
1	İklim	Sıcaklık °C	Yaz Ay. Ort. Sıc.	18-25	3
		Nem %	Yaz Ay. Ort. Nem	60-80	3
		Yağış mm	Yıllık Yağ. Top.	350-550	3
2	Büyük Toprak Grupları	Alüvyal Toprak			3
		Kahverengi Orman Toprağı			2
		Kireçsiz Kahverengi Orman Toprağı			2
		Kolüvyal Toprak			2
	Toprak Derinliği	Derin			3
		Orta Derin			2
Sığ-Çok Sığ			1		
3	Ar. Kul. Yet. Sın.	I. ve II. Sınıf			3
		III. ve IV. Sınıf			2
		V. Sınıf ve üzeri			1
	Su Varlığı İle İlişki	Derelere uzaklık	0-100 m	1	
			100- 400 m	3	
			400 m ve üzeri	2	
		Akarsuya uzaklık	0-400 m	3	
400-800 m	2				
4	Eğim	% 0-2 Düz ve % 2-6 Hafif Meyilli			3
		% 6-12 Orta Meyilli			2
		% 12-20 Dik Meyilli ve > % 20 Çok Dik Meyilli			1
	Yükseklik Grupları	350-650 m			3
		650-750 m			2
		750 m ve üzeri			1
	Bakı	Düz-Güney			3
		Güneydoğu ve Güneybatı			2
		Batı			2
		Doğu			2
5	Yola Ulaşım Mesafesi Erişilebilirlik	0-100 m			1
		100-1000 m			3
		1000 m ve üstü			2
6	Yerleşime Uzaklık	0-3000 m			3
		Olumlu			3
	Haberleşme olanakları	0-3000 m			3

SAFRANBOLU-YÖRÜKKÖYÜ TARIMSAL TURİZM POTANSİYELİNİN KIRSAL KALKINMA
AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Çizelge 2. Tarımsal turizm (meyve-bağ) değerlendirme faktörleri ve uygunluk sınıfı ölçütleri (Çelik vd. 1998; Erol 1993; Güman 1956)

Puan	Doğal ve Kültürel Peyzaj Özellikleri	Değerlendirme Faktörü			Puanlama	
1	İklim	Sıcaklık °C	Yıllık Ort. Sıc.	11-13	3	
				10-11	2	
				8-10	1	
			Gelişme Dön. Ort. Sıc.	>13	2	
				Yaz Ay. Ort. Sıc.	15-18	3
					18-20	2
		Yağış mm	Yıllık Top. Yağış	> 20	1	
				500-600	3	
				300-500	2	
				< 300	1	
Rüzgar Hızı m/sn	Ort. Rüzgar Hızı	< 3	3			
		>10	1			
2	Yükseklik Grupları	350-750 m			3	
		750-850 m			2	
3	Büyük Toprak Grupları	Alüvyal Toprak			3	
		Kahverengi Orman Toprağı			2	
		Kireçsiz Kahverengi Orman Toprağı			2	
		Kolüvyal Toprak			3	
	Toprak Derinliği	Derin			3	
		Sığ-Çok Sığ			1	
	Ar. Kul. Yet. Sın.	I. ve II. Sınıf			3	
		III. ve IV. Sınıf			2	
V. Sınıf ve üzeri			2			
4	Su Varlığı ile İlişki	Derelere uzaklık	0-100 m	1		
			100-400 m	3		
			400 m ve üzeri	2		
		Akarsuya uzaklık	0-400 m	3		
	400-800 m		2			
	Bakı	Güney ve Güneybatı			3	
		Güneydoğu ve Batı			2	
Kuzey, Doğu ve Kuzeybatı			1			
5	Eğim	% 0-2 Düz			2	
		% 2-6 Hafif Meyilli			3	
		% 6-12 Orta Meyilli			3	
		% 12-20 Dik Meyilli			3	
		>20 Çok Dik Meyilli ve Sarp			2	
6	Yola Ulaşım Mesafesi	0-100 m			1	
		100-1000 m			3	
		1000 m ve üzeri			2	
7	Yer. Uzak.	0-3000 m			3	
	Yer. Halk. Tarımsal Turizm Yaklaşımı	Olumlu			3	
	Haberleşme olanakları	0-3000 m			3	

3. ARAŞTIRMA BULGULARI

Analiz çerçevesinde araştırma alanının etkinlik açısından uygun olma durumu güçlü yönler ve olanaklar kapsamında, uygun olmama durumu da zayıf yönler ve tehditler kapsamında ortaya konmuştur. SWOT analizi sonuçları Çizelge 3’de verilmiştir.

SWOT analizi çerçevesinde yapılan değerlendirmeler doğrultusunda araştırma alanında tarımsal turizm açısından görülen en önemli baskılar; toprak yapısının sebze ve meyve kullanımı için yeterince uygun olmaması, tarımsal ürünlerin pazarlanması konusundaki koordinasyon eksikliği, genç iş gücü eksikliği ve tarımsal turizm konusundaki tanıtım eksikliğidir.

Çizelge 3. Tarımsal turizme ilişkin SWOT analizi sonuçları (Özgün)

Güçlü Yanlar	Zayıf Yanlar	Fırsatlar	Tehditler
<ul style="list-style-type: none"> Alanın sahip olduğu eğim, bakı, yükseklik değerlerinin tarımsal turizm için uygun olması, Sıcaklık, yağış, rüzgar gibi iklimsel değerlerin uygun olması, Araç çayı, Dipsiz göl ve Konarı köyü yakınlarında bulunan kyunun yer alması gibi sulama olanaklarının olması, Yerel halkın birçoğunun ana uğraşısının bitkisel üretim olması ve bu etkinliğe olumlu bakması, Yerel halkın pansiyonculuğa sıcak bakması. 	<ul style="list-style-type: none"> Meyve ve sebze kullanımı için 1. derecede önem arz eden alüvyal toprak yapısının alanda çok az yer alması, Tarım için en uygun olabilecek I. ve II. Sınıf arazilerin alanın çok küçük bir kısmında yer alması, Tarımsal ürünlerin üretimi ve pazarlanması konusunda organizasyon eksikliği, Genç iş gücü eksikliği, Tarımsal turizm konusunda tanıtım eksikliği. 	<ul style="list-style-type: none"> İlçeye adını veren Safran bitkisinin alanda üretilme imkanı, Alanda oldukça azalmış oranda üretimi yapılan bağcılık potansiyelinin geliştirilmeye ve canlandırılmaya açık olma durumu, Safranbolu’nun diğer köylerine nazaran Konarı ve Yörükköy’ün meyvecilik ve sebzeçilik açısından daha iyi bir potansiyele sahip olma durumu, Yöresel tarımsal ürünlerin katılımcılara tanıtma olanağı, Üretimde hormon, insektisit vb. kimyasallar kullanılmaması, dolayısıyla da ekolojik tarıma potansiyel oluşturma olanağı. 	<ul style="list-style-type: none"> Yörede üretilen ihtiyaç fazlası ürünlerin yöre halkı tarafından bireysel uğraşlar sonucu tüketiciye sunulması, herhangi bir tarımsal kooperatifleşmenin olmaması, Ekonomik güçlükler, Köyden kente göç olgusu, Genellikle tarım arazilerinin çok ortaklı olması

Oysa ki bu kısıtlamaların yanı sıra; daha önceki dönemlerde yörenin ekonomisinde önemli bir yer tutan ve yerel değerleri arasında yer alan Safran ve Çavuş Üzümünün alanda önemli bir potansiyel teşkil etmesi, yerel halkın üretimde hormon, insektisit vb. kimyasallar kullanmaması, iklim, bakı, eğitim ve yükseklik gibi birtakım özelliklerin de tarımsal turizm açısından uygun olması da çok önemlidir. Yalnızca yerel halkın içe dönük bir şekilde tarımsal üretimini gerçekleştirdiği bir uygulama yerine; katılımcıların da bizzat içerisinde yer aldığı uygulamalarla beraber, hem yerel halk ekonomik anlamda gerek iş gücü gerekse maddi destek sağlayacak, hem de katılımcı gerek deneyim gerekse eğitim anlamında çıkar sağlamış olacaktır.

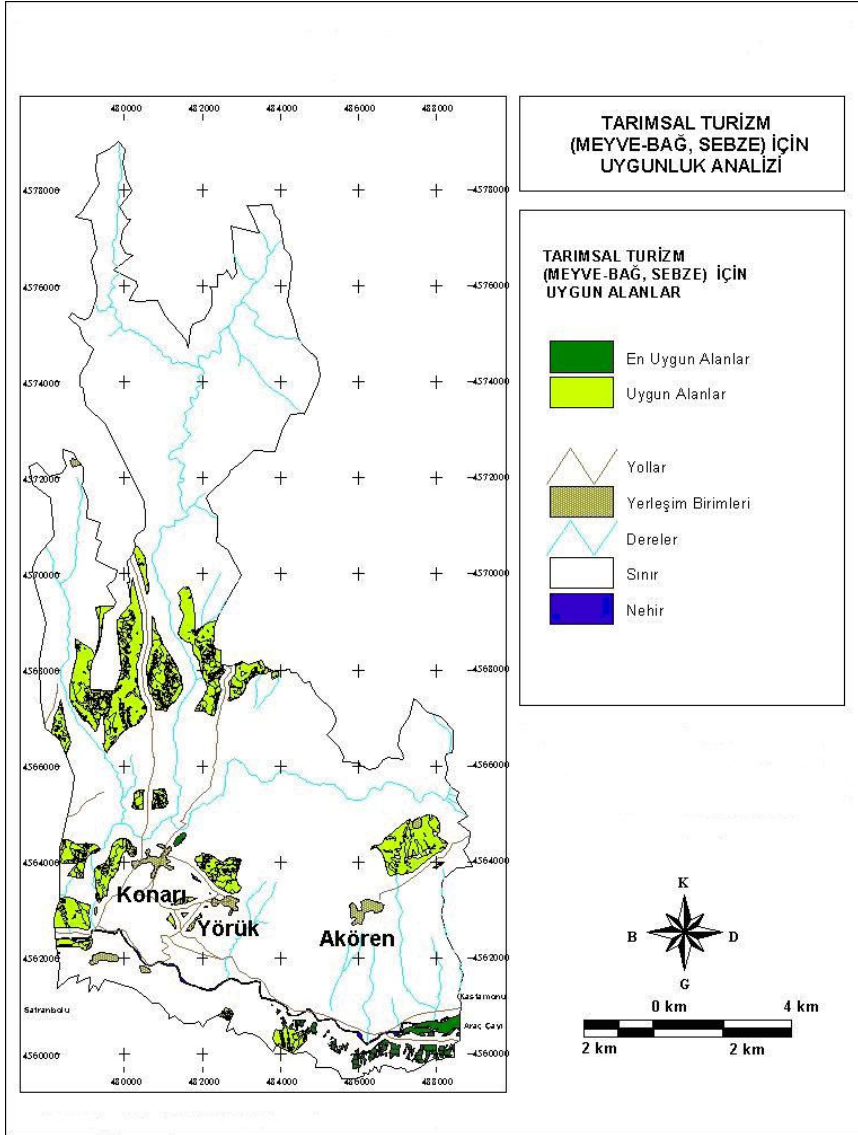
Araştırma alanı ve yakın çevresinde hem yöre halkına ekonomik anlamda katkı sağlamak hem de gelen ziyaretçilere bağ kültürünü her yönüyle yaşatmak adına yetiştiricilik açısından en uygun alanlar belirlenmiştir.

Araştırma alanında yapılan analizler sonucunda (meyve-bağ ve sebze kullanımına yönelik olmak üzere) tarımsal turizm açısından “en uygun” alanlar 767, 209 da^{ve} uygun alanlar ise 9,041 km²’lik alan oluşturmuştur. Bu da toplam araştırma alanının % 10,92’sini kapsamaktadır (Şekil 1).

Şekil 1’de görüldüğü üzere; tarımsal turizm açısından çok uygun sınıfına giren alanlar; materyal ve yöntem bölümünde Çizelge 1 ve Çizelge 2’de verilen meyve-bağ ve sebze kullanımına yönelik olarak saptanan değerlendirme faktörlerinden 3 puan değerini alan bölgelerdir. Tarımsal turizm faaliyetleri açısından uygun nitelikler gösteren alanlar ise özellikle Yörükköyü Konarı yerleşim birimlerinin bulunduğu bölgeler ile çalışma alanının kuzeybatı bölümünün bir kısmını kapsamaktadırlar. Bu alanlar da Çizelge 1 ve Çizelge 2’de verilen değerlendirme faktörlerinden 2 puan olarak oluşturulan bölgeleri kapsamaktadır.

Araç Çayı kıyısında yer alan arazilerin büyük bir kısmının su varlığı, düşük eğim ve yükseklik farklarının az olmasından dolayı tarımsal turizm açısından eğim, bakı, yükseklik, iklim, su varlığı, yerleşime uzaklık, tarımsal turizme olumlu yaklaşım gibi değerlendirme faktörleri açısından tarımsal turizme uygun bir alan, büyük toprak grupları ve arazi kullanım yetenek sınıfları açısından sınırlandırıcı bir yapıya sahip olduğu için tarımsal turizm açısından “uygun değil” olarak belirlenmiştir.

Tarımsal turizm açısından eğim, bakı, yükseklik, iklim, su varlığı, yerleşime uzaklık, tarımsal turizme olumlu yaklaşım gibi değerlendirme faktörleri açısından tarımsal turizme uygun bir alan, büyük toprak grupları ve arazi kullanım yetenek sınıfları açısından sınırlandırıcı bir yapıya sahip olduğu için tarımsal turizm açısından “uygun değil” olarak belirlenmiştir. Bu tür sınırlayıcı faktörlere yönelik önlemler dikkate alındığında, Çizelge 1’de görülen alanlar dışında da tarımsal turizme uygun alanların belirlenmesi ve geliştirilmesi olanaklı görülmektedir. Dolayısıyla tarımsal turizm faaliyet tipi olarak alana getirilecek aktivitelerin seçiminde “en uygun ve uygun” alanların kırsal ve ekolojik özelliklerinin dikkate alınması ve koruma-kullanım anlayışı içinde geliştirilmesi açısından da önem taşıyacaktır.

Şekil 1. Safranbolu Yörökköyü ve yakın çevresinde tarımsal turizme uygun alanlar (Özgün)

4. ARAŞTIRMA SONUÇLARI ve TARTIŞMA

Yapılan analizler ve görüşmeler sonucu, tarımdan ekonomik yönden çok fazla bir artı değer beklenmediği ve üretimde hormon, insektisit vb. kimyasallar kullanılmadığı veya çok az kullanıldığı ortaya çıkmıştır. Bu da özellikle son yıllarda gelişmekte olan ekolojik tarımın tanıtımı ve teşvik edilmesi yönünde bir takım imkanlar yaratılması gerektiğini göstermektedir. Böylelikle de bir yandan yerel halka gelir kaynağı bir yandan da gelen ziyaretçilere doğal, kültürel ve tarımsal hayatı yaşama ve tanıma imkanı yaratılmasını sağlamış olacaktır. Gelen ziyaretçiler; hasat, toprak işleme ve benzeri işlere bizzat katılacak ve ekolojik

ürünlerden yemeklerin hazırlanıp satıldığı, içinde lokantaların bulunduğu alanlarda doğa ile bütünleşeceklerdir. Ekolojik tarım çiftliklerinin bu yöreye kazandırılması ile oluşturulan turizm ve tarım sektörlerinin birleştirilmesi Araştırma alanında kırsal ekonominin yaratılması ve güçlendirmesi açısından da önemli olacaktır. Öyle ki, Safran ve Çavuş Üzümü tek başlarına bile sürdürülebilir tarım kapsamında değerlendirildikleri takdirde alanın kırsal turizm potansiyelini önemli ölçüde arttıracak ve geliştirecek büyük bir güce sahip iki üründür. Bu kapsamda üretimi yöresel önem arz eden Safran ve Çavuş Üzümü gibi bitkisel ürünlerin tescilinin yapılması sağlanarak gen kaynaklarının korunması gerçekleştirilmelidir.

Araştırma alanında da bağcılığın oldukça iyi bir potansiyeli olmasına rağmen ekonomik güçlükler, göç ve genç nüfus eksikliği gibi nedenlerden dolayı bağcılık kültürü oldukça azalmıştır neredeyse unutulmuştur. Bağcılığın tekrar bölgede canlandırılması için üretimi teşvik edici uygulamalara gidilmesi büyük önem taşımaktadır. Tarih öncesi çağlarda kültüre alınan bağcılık, doğu ve batı medeniyetlerinin sosyal ve ekonomik yapısı içinde her dönemde gerek mistik açıdan gerekse de ekonomik açıdan önemli bir yer tutmuştur. Bu özelliklerinden dolayı da geçmişte bağ kültürü yaşanan Araştırma alanı ve yakın çevresinde hem yöre halkına ekonomik anlamda katkı sağlamak hem de gelen ziyaretçilere bağ kültürünü her yönüyle yaşatmak adına yetiştiricilik açısından önemli sonuçlar getirecektir. Düzenlenecek fuar ve festivaller ekonomik, sosyal ve kültürel hareketlenmeyi beraberinde getirecektir. Bu amaçla, Çavuş Üzümü'nün hasat dönemi olan Ağustos-Kasım ayları arasındaki dönemde gerçekleştirilecek bağ bozumu festivalleri ile bütünleştirilmesi, gerek ürünün gerekse çalışma alanının tanıtımında ve ekonomisinin canlandırılmasında önemli bir potansiyel sağlayacaktır. Ayrıca turizmin gelişim zamanını da genişletecektir.

Ayrıca kent insanı için tarımsal turizm gerçeğini çiftlikte veya köyde tatil geçirme ve dinlenme oluşturmaktadır. Bu anlamda çiftlik veya köy kent insanı için değişik bir semboldür. Bu çalışmada tarımsal turizm kapsamında, yerel halk ile yapılan görüşmeler doğrultusunda halkın ziyaretçilere pansiyonculuk imkanı sağlamaya olumlu bakması önemlidir. Çünkü zengin kültürel ve tarımsal mirasa sahip köyde köysel yaşam ve çiftlikte konaklama tarımsal turizmin tamamlayıcısıdır.

Tarımsal turizm açısından Safranbolu Yörüköyü'nün su potansiyelini arttıran Araç Çayı'nın varlığı da katılımcılar açısından nehir boyunca yürümek ve vadi içerisinde yer alan peyzaj değişimlerini gözlemek gibi farklı çekicilikler yaratma olanağı sağlar.

Mevsim meyvelerinin (erik, şeftali, elma, armut vb.) şenlik kapsamında toplanması ve tanıtılması, yerel çiftlik ürünlerinin yapımı ve kekik, adaçayı, kuşburnu gibi tıbbi değeri olan bitkilerin üretimi, yetiştiriciliği gibi konularda da yörenin tarımsal turizm değerini arttıracak pek çok öneri geliştirilebilir.

Bu kapsamda; çalışmada, araştırma alanının tarımsal turizm vizyonunun uygulanabilirliğini sağlayacak ve geliştirecek öneriler geliştirilmiştir (Çizelge 4).

Çizelge 4. Tarımsal turizme yönelik öneriler (Özgün)

Faaliyetler	Yerel Halka Yönelik	Katılımcılara Yönelik
Çiftlik ve yol kenarı stantlarından taze ürünler ve ev yapımı gıda ürünleri almak	<ul style="list-style-type: none"> • Geleneksel yöntemlerle üretilen yerel gıda ürünlerinin üretimi desteklenmelidir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Yörenin ekolojik koşullarında doğal olarak yetişen gıda ürünlerin ve ev yapımı ürünlerin üretim yöntemlerine ve faydalarına ilişkin broşürler, kitapçıklarla tanıtımının sağlanması yapılmalıdır.
Bahçe gezilerine katılarak sebze, meyve, baharat bitkisi gibi ürünlerin dikimi, bakımı ya da toplanması gibi faaliyetlerde bulunmak	<ul style="list-style-type: none"> • Doğal bitki örtüsünden elde edilen ürünlerin sürekliliği için ekim, dikim ve hasat takvimleri oluşturulmalıdır. • Çiftçiler için organik ürün üretimi üzerine bir eğitim programı düzenlenmelidir. • Yerel halka gıda üretimi konusunda uzmanlık sağlanmalıdır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Aktif olarak tarımsal faaliyetlerde bulunmak isteyenler için organik ürün üretimi üzerine bir eğitim programı düzenlenmelidir. • Doğal bitki örtüsünden elde edilen ürünlerin sürekliliği için hazırlanan ekim, dikim ve hasat takvimleri katılımcılar için de hazırlanmalıdır.
Piknik yapmak	<ul style="list-style-type: none"> • Yerel halkın görüşleri alınmalıdır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Doğal ve kültürel ürünlere zarar vermeden faaliyeti sürdürmeleri sağlanmalıdır.
Çiftlik hayatını tanımak	<ul style="list-style-type: none"> • Yerel halkın görüşleri alınmalıdır. • Hayvancılıktan bitkisel üretime kadar çok çeşitli konularda çiftlik hayatının işleyişi belirli bir program dahilinde ve eğitim doğrultusunda ele alınmalıdır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Çiftliklerde yetiştirilen tarımsal ürünlerin ve hayvancılığın katılımcıların ilgisini çekmesi için faaliyetlerin eğlenceli oyunlara dönüştürülmesi sağlanmalıdır. • Belirli programlar dahilinde çiftlik hayatını tanıtmaya sağlanmalıdır.
Festivallere katılmak	<ul style="list-style-type: none"> • Üretilen tüm ürünlerin toplama ve hasat takvimleri çerçevesinde belirli bir program dahilinde ele alınması sağlanmalıdır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Safran bitkisinin toplanması ve Çavuş Üzümünün bağ bozumunun bir festival programı çerçevesinde tanıtılması sağlanmalıdır. • Mevsim meyvelerinin toplanması ve tanıtılmasına yönelik faaliyetler geliştirilmelidir.

SAFRANBOLU-YÖRÜKKÖYÜ TARIMSAL TURİZM POTANSİYELİNİN KIRSAL KALKINMA
AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Konu ile ilgili olarak giriş bölümünde verilen yurt dışında yapılan örnek çalışmaların genelde anketler, halk katılımı ve SWOT analizi ağırlıklı daha çok sözel verilere dayalı çalışmalar oldukları gözlemlenmiştir. Ancak yürütülen araştırmada; diğer çalışmalardan farklı olarak sözel verilere dayalı uygulamaların yanı sıra, tarımsal turizm etkinlikleri için en uygun ve uygun olan alanların saptandığı fiziksel verilere dayalı bir çalışma yürütülmüştür.

Araştırmada kırsal kalkınma bağlamında tarımsal turizmin gelişmesi için nasıl ve nerede soruları ile doğru kararlar verilmesi hedeflenmiştir. Turizm olgusunun planlı olması ve bu planlamanın uygun ortam, uygun koşullar gibi kriterlerle belirlenmesi gereği vurgulanmıştır. Bu doğrultuda çalışmada; tarımsal turizme yönelik alan kullanım kararları alınmıştır. Bu çalışmanın benzer kırsal alanlar için örnek teşkil etmesi amaçlanmıştır. Araştırma süresince elde edilen bulgular, önemli bir tarımsal turizm potansiyeline sahip olan Safranbolu-Yörükköyü'nde bu potansiyeli harekete geçirecek aktivitelere yönelinmesi gerektiğini ve bunların tanıtılması ihtiyacını ortaya koymaktadır. Keza yöre halkı ile yapılan görüşmeler doğrultusunda da alana dikkate değer bir talep eğiliminin olduğunu göstermiştir.

Sonuç olarak yörede gerçekleştirilecek turizm politikaları; kırsal alanlar, doğal peyzaj, kültürel peyzaj ve tarımsal türlerin korunmasıyla uyumlu olmalıdır. Yerel halkın da turizm faaliyetleri içerisindeki görev ve yetki alanları mutlaka belirtilmeli ve onları faaliyetlere teşvik edici uygulamalara gidilmelidir. Tarım faaliyetlerinin, kırsal alanların doğal ve kültürel mirasının korunmasına olan katkıları kabul edilmeli ve turizm ve çiftlik tarımı sektörlerinde istihdam yaratılması mümkün olduğunca teşvik edilmelidir. Safranbolu-Yörükköyü de doğru planlamalar yapıldığı takdirde, kırsal kalkınmaya destek olabilecek önemli bir potansiyele sahip yerleşim olma özelliğindedir.

KAYNAKLAR

- Beşirli, G. 2003. Organik sebze üretiminde ekim nöbeti, ürün sıralama ve birlikte üretim sistemi. Atatürk Bahçe Kültürleri Merkezi Araştırma Enstitüsü, Yalova.
- Çelik, H., Ağaoğlu, S., Fidan, Y., Maraslı, B. ve Söylemezoğlu, G. 1998. Genel bağcılık. Sun Fidan Aş. Mesleki Kitaplar Serisi: 1, Ankara.
- Donnelly, K. L. 1999. Rural tourism and recreation on private land in Alberta: the case of Alborak Stable. A Masters Degree Project Submitted to the Faculty of Environmental Design, The University Of Calgary, Calgary, Alberta.
- Erol, O. 1993. Genel klimatoloji. Gazi Büro Kitapevi, Ankara.
- Güman, S. 1956. Asma ve mahsülüne iklimin tesirleri. Meteoroloji Memurlarının El Kitabı. Mesleki Araş. Serisi Yayınları: 4, Devlet Meteoroloji İşleri Umum Müdürlüğü, Ankara.
- Günay, A. 1982. Genel Sebze Yetiştiriciliği. Cilt I, Çağ Matbaası, Ankara.
- Gündüz, S. 2004. Ankara İli Kalecik İlçesinde tarımsal turizme uygun alanların saptanması ve tarımsal turizm modelinin oluşturulması üzerine bir araştırma (Yayınlanmamış). Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara.
- Kearsley, G.W. 1998. Rural tourism In Otago and Southland, New Zealand. In R.W. Butler, C.M. Hall and J.M. Jenkins (eds) Tourism and Recreation in Rural Areas. John Wiley, Chichester.
- Kılıç, B. 1986. Tarım alanında meteoroloji-tanınması, faydaları ve zararları. T.C. Ziraat Bankası Kültür Yayınları:14, Ankara.

- Lobo,R., Goldman, G., Jolly D., Wallace, B., Schrader, W. and Parker, S. 1999. Agritourism benefits agriculture in San Diego Country . <http://www.sfc.ucdavis.edu/agritourism/agritourSD.html>.
- MacDonald, R. and Jolliffe, L. 2003. Cultural Rural Tourism. *Annals of Tourism Research*, 30 (2): 307-322.
- Oppermann, M. 1996. Rural Tourism In Southern Germany. *Annals of Tourism Research*, 23 (1): 86-102.
- Pearce, P. L. 1990. Farm tourism In New Zealand social situation analysis. *Annals of Tourism Research*, 17 (3): 337-352.
- Rilla, E. 2003. Agricultural tourism unique niches- agrotourism In Britain and New England. University of California, Small Farm Center. <http://www.sfc.ucdavis.edu>.
- Robertes, L. and Hall, D. 2001. Rural tourism and recreation principles and practice. UK, CABI Publishing.
- Senes, G. and Toccolini, A. 1998. Sustainable land use planning in protected rural areas In Italy. *Landscape and Urban Planning*, 41: 107-117.
- Sharpley, R. and Sharpley J. 1997. rural tourism an introduction london, International Thomson Business Pres.
- Soykan, F. 2002. Kırsal turizmin sosyo-ekonomik etkileri ve Türkiye. Türkiye Dağları I. Ulusal Sempozyumu, 25-27 Haziran 2002, Orman Bakanlığı Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı, Orman Bakanlığı Yayınları: 183, Ankara.
- Topay, M. 2003. Bartın Uluyayla peyzaj özelliklerinin rekreasyon-turizm kullanımları açısından değerlendirilmesi üzerinde bir araştırma (Yayınlanmamış). Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara.
- Vural, H., Eşiyok, D. ve Duman, İ. 2000. Kültür sebzeleri (Sebze yetiştirme). Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir.